משנה · אחרונים · יש סדר למשנה

יש סדר למשנה הקדמה

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה הקדמה

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-הקדמה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

ספר יש סדר למשנה

מאת הרב הגאון הגדול ומפורסם וכו' מוהר"ר **ישעיה** (פיק) **ברלין** (נמצא בכ"י באוצר הספרים באקספארד).

נאם **ישעי'** בן אמץ בתורה וגבור כארי. א"א רבי ומורי. הגאון אמיתי יחיד בדורו המפורסם **ליבש** זצ"ל בן הרב הגדול המוכיח המפורסם מהר"ר **מרדכי** מוכיח זצ"ל. בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי. והחונן לאדם דעת יהיה בסעדי. שלא יצא מרעיוני וגופי. שום פגם ודופי. ויהיו לרצון אמרי פי. ה' היה עמדי בדרך. לברר וללבן ספר הערוך. אין אליו ערוך. וקראתיו בשם **הפלאה שבערכין**. גם **בביאורי תוספת**'. ע"פ סוגיא דשמעתא. לחברם בחדא מחתא. לא זז ידי בע"ה ובס"ד ממסכת למסכת. עוד מן השמים על ידי הסכימה. בחבור **מיני תרנימא**. על אונקלוס. כל רואיו יאמר קילוס. גם על הלוח חרת. **תקוני כלי שר"ת**. שתקנתי בחסד השם. על ש"ס רש"י תוס'. וכעת אמרתי כל הנשמה אותיות משנה תהלל. ונודע מאמר רב הונא אשר שפתיו ברור מלל. אין הגליות מתקבצין אלא בזכות משניות שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם. [הביאו הרוקח הלכות פרשת החדש. והתוי"ט העתיקו קצת בנוסחא אחרת בשם המ"ר פ' צו]. וגודל האזהרה דאמר ר' נתן [סנהדרין צ"ט] כי דבר ה' בזה זהו כל מי שאינו משגיח על המשנה. ופרשינן זה שעושה כמי שאינה עיקר. והנה כדי שלא יהיה הקורא נלאה. הקיצור יפה ונאוה. אמרתי איסד ואחזר. רק העיקר. אשר אמרתי להיות לשמי ולי. וכן לבני גילי. הצבתי לך ציונים. כל דף ודף וגם העמודים ע"א או עמוד ב' [והיה נקודים זכרך. כאשר מפורסם כבר בשמי בחומש עם ת"א מוגה והתולדות אהרן. קחנו משם. נקודה אחת יורה עמוד א' ונקודים שתים יורה עמוד ב']. על כל משנה ומשנה יראה אצלו ציון. לעורר לב ורעיון. ואוהב ה' שערי ציון. שערים המצויינים בהלכה. ואשר ראיתי על ככה. כי מציון תצא תורה לתועלת גדול בלב כל חכם לב. בשומו על הלב. הניתק לעשות וללמוד לשמה. העניינים מתוכן יעלו לו לזכרון. וצופה ומביט סוגיות התלמוד המביא לידי מעשה. מקשה ומתרץ ואשר ערכו עלי'. ועל שם אור חדש בציון תאיר. בהרבה מאד מורה מקומות ישנים גם חדשים ואשר לא נזכרו כזה עדיין. קראתיו בשם הנאות לו **ראשון לציון**. העולה עם הכולל כשם אדונתי אמי הצנועה החסודה **יודית** זכרונה לעולם הבא והיא בת גדולים נכבדי ארץ מהו' **איצק** בן הרב הקציץ המפורסם מהו' **יודא ברלין** אחיו של הגאון בעל נחלת בנימין זלה"ה. ורצועה רצויה יוצא' מחלקה של יהודים ה"ה אחי הגאון החסיד מהו' **דוד** זצ"ל שהיה אב"ד דשלש ק"ק או"ה. ואחי הצדיק הרב מוה' **הירש דיין** דק"ק ליסא יאיר נרו. ואחותי המפורסמת בכל קצוי ארץ מ' **קרינדיל** זלה"ה

עזרתו של הגאון המפורסם **מהר"י** אב"ד דק"ק **פירדא**. ואחותי הצדיקת למאד ומושכלת מ' **מערלא** תחי' לנצח מחוברת לקודש הגאון מהו' **הירש** אב"ד דמדינ' **פפאלץ** נר"ו. ואחי החכם ונבון. ומהספידו כאשר נאמר כד דמך רבי בון. ישר ונאמן מהו' **ליפמאן** זצ"ל. ולעומת מחברת הגהות רבות ופלפולא בחכמה בסדור המשנה בפי' הר"ב ובפי' מארא דודי זקיני הגאון **התוי"ט** קראתיו בשם **יש סדר למשנה** מכוון לגימטריא שמי ושם אבותי **ישעיה בן הגאון מהר"ר ליב**. גם מלת **משנה** עולה כשמי **ישעיה**. ושמא גרם כי תקנתי בס"ד במקום שיש הפרש בין נוסחת המשנה שלפנינו ובין נוסחת המשנה שבגמרא אשר לא זכרם התוי"ט כי אם במקומות מועטים. הניח לי מקום וכתבתי אותם על הלוח. ליהנות בהם בני אדם בנפש ורוח. ובהיות ששלימות הפעולה נכונה בהקדמת ידיעת אופני הפעולה. אמרתי יהיה רוח חכמים נוחה. ואפתח מהכא להא פיתח'. דע בסוף ספר הסמ"ג והבאור למהר"א שטיין כתב בזה"ל סימן לשית סדרי משנה **זמ"ן נק"ט** "זרעים "מועד "נשים "נזיקין "קדשים "טהרות. וחלקם לס"ג מסכתות וסימנך כללא נקוט בידך ולבך יהא **גס** בהן והמסכתות חלק לתקכד פרקים וסימנך **על קדשך** ותפארתך עכ"ל. בכן עלה על לבי. אציגה לפניך ויאירו עיניך. כפי שנדפסו במשניות שלפנינו. תמצא כנרשם בזה ואלו הן:

זרעים

מס'	פרקים
ברכות	ט
פאה	ח
דמאי	ז
כלאים	ט
שביעית	י
תרומות	יא
מעשרות	ה'
מע"ש	ה
חלה	ד
ערלה	ג
בכורים	ג

מס' יא פ' עד

מועד

מס'	פרקים
שבת	כד
עירובין	י
פסחים	י
שקלים	ח
יומא	ח
סוכה	ה
ביצה	ה
ר"ה	ד
תענית	ד
מגילה	ד
מועד קטן	ג
חגיגה	ג
מס' יב פ' פח	

נשים

מס'	פרקים
יבמות	טז
כתובות	יג
נדרים	יא
נזיר	ט
סוטה	ט
קדושין	ד
גיטין	ט
מס' ז' פ' עא	

נזיקין

מס'	פרקים
ב"ק	י
ב"מ	י
ב"ב	י
סנהדרין	יא

מכות ג
שבועות ח
עדיות ח
ע"ז ה
אבות ה
הוריות ג
מס' י פ' עג

קדשים

מס' פרקים
זבחים יד
מנחות יג
חולין יב
בכורות ט
ערכין ט
תמורה ז
כריתות ו
מעילה ו
תמיד ז
מדות ה
קנים ג
מס' יא פ' צא

טהרות

מס' פרקים
כלים ל
אהלות יח
נגעים יד
פרה יב
טהרות י
מקואות י
נדה י

מכשירין ו
זבין ה
טבול יום ד
ידים ד
עוקצין ג
מס' יב פ' קכו

אמר מעתה כשתצרפם יחד תמצא **תקכג** פרקים **וס"ג** מסכתות. והנה שם בסמ"ג מונה בכורים ד' פרקים וכתב פרק רביעי מתחיל אנדרוגינוס ומונה ג"כ מסכת אבות לששה פרקים וכתב פרק *הששי* מתחיל שנו חכמים ע"ש. א"כ כשתספור ותמנה פרטן תמצא **תקכ"ה** פרקים וע"כ טעות הדפוס באחת מהנה או בבכורים או באבות. והוי יודע דבמשנה שבמשניות ליתא לתרוייהו. אכן בבכורים הנדפסים בכרך גמרא ברכות איתא פרק רביעי אנדרוגינוס שוה וכו' ונחלק לחמש פסקי משניות. אמנם לא נמצא עליו שום פירוש הן ר"ם והן ר"ש [ובחבורי על התוספתא קראתיו בשם **תנא תוספאה** כתבתי פירוש תוספתא זו על נכון בס"ד]. וכן לא נמצא במשניות פרק שנו חכמים. אמנם באבות הנדפס בכרך סנהדרין נמצא וגם יפריש על הסדר כמו בשארי פרקים מהאבות מפירוש הרמב"ם. לבד ראה נאמנים הרמב"ם סוף פרק ו' והמדרש שמואל המפרש לפרקי אבות וגם רש"י. הנדפס שם העידו כולם דהפרק שנו חכמים היא ברייתא ולא משנה. וז"ל הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים שילהי ד"ה והחלק הששי וכו' והיו מספר כל מסכתות המשנה ששים ואחת ופרקים חמש מאות ושלשה ועשרים עכ"ל הרי הסכמת הרמב"ם ג"כ דלא נחשב פרק אנדרוגינוס וגם פרק שנו חכמים. ואז יעלה המספר מכוון **תקכ"ג** פרקים וכמו שסדרתי בפרטן. שם הוא גדול וקטן. מיהו מה שכתב הרמב"ם ס"א מסכתות היינו דקחשיב תלתא בבא לחדא מסכתא כמ"ש שם ריש דבריו בזה הלשון וחלק המסכת ראשונה לשלשה חלקים והתחיל ב"ק וכו' ע"ש דמלשונו נראה דס"ל דכולה נזיקין חדא מסכתא. והנה בב"ק ק"ב. ובע"ז ז'. היה זה דעת רב יוסף. אבל לדעת רב הונא שם תלתא מסכתות נינהו. וכל בבא נחשבת למסכת. וגם לתירוץ אי בעית אימא משום דקתני לה וכו' ע"ש בפרש"י מוכח דגם רב יוסף מודה דתלתא מסכתות נינהו ע"ש וקצת צ"ע. שוב ראיתי בפתיחת מד"ז הגאון התוי"ט לסדר נזיקין כתב דהרמב"ם פסק כרב יוסף דמסתבר כוותיה ע"ש. ולא הער' דלתירוץ אב"א גם רב יוסף ס"ל דתלתא מסכתות נינהו וצריך באור קצת. ולפיכך שפיר מונה וסופר בסוף הסמ"ג **ס"ג** מסכתות הן ונתן בהם סימנים ולבך יהיה **גס** [ובסידור רב עמרם כתב בברכת כהנים יש בהם

ס' אותיות כנגד **ס**' מסכתות שיש בששה סדרים לומר שכל העוסק בששים מסכתות מתברך בברכת כהנים הביאו בפי' המחזור וכתבתי על הגליון דצא"ל *) דפרטי לא קא חשיב והארכתי שם קצת]. גם בתשבי שרש גאון כתב ששמע שנקראו כן בעבור שהיו בקיאים בכל התלמוד שהם ס' מסכתות גאון בגימטריא ס' ע"כ:

*) א"ה ע' בס' שם הגדולים ערך רב אחאי סד"ה וחזה הוית שכ' על דברי המחבר אלו בזה"ל ומה שהעיר על מנין המסכתות הנה בר"מ והתקונים כמה זמני אמרו שתין מסכתות ונראה דמעשרות ומעשר שני נחשבות לאחת ע"ש:

אלה החוקים. במנין המסכתות והפרקים. אולם דרכי ציון בפסקי המשניות נסתמה. ומקוצר דעתי נעלמה. הנה בלתי ספק עשה רבינו הקדוש ריוח בין משנה לחברתה כמלא נעימה. ולא היה שונה פרקו בנשימה. וכן מוכח ממאי דאיתמר משנה לא זזה ממקומה. אבל מי יתן ואדע אם היה ההפסקים משמשות כדרך השנויין במשניות או על דרך ששנויין לפנינו בגמרא. ואנחנו בעינינו רואים ההבדל גדול שביניהם. פעמים שהמשנה אחת שבסדר המשניות נחלקה לכמה וכמה משניות בסדר הגמ' וכן להיפך. וגם נמצא בגמרא שמסדר המשנה בסוף הפרק ואין עליו שום שקלא וטריא [בראש השנה פ"א מ"ט ובסדר הגמ' כ"ב. סוף הפרק. וכן בנדרים פ"ח מהמשנה ה' ו' ז' המה מסודרים בסדר הגמ' בסוף הפרק. וכן בכורות פ"ב מ"ז מסודר בגמ' י"ג. בסוף הפרק ואין עליו שוב גמר'. וצריך לב לדעת למה לא מסודר לעיל בצירוף משנה הקודמת. וכן נמצא יותר דבר חידוש בפרק ז' דכלאים נסמן ד' ה' על משנה אחת והסימן זו של ד' ה' נסמן גם בפי' הר"ש. ובפי' הרמב"ם והר"ב והתוי"ט ומי יתן הבינני טעמו. כי כל הרואה יראה כי משנה חדא היא וכן איתא בסדר הירושלמי גם בפרקים נמצא בכמה מקומות סדורן של זה לא כסדורן של זה. כגון בסנהדרין פרק י' י"א. ובמנחות פ"ו ופרק יו"ד נמצא המאוחר בזה מוקדם לזה. ואחר העלות ארון תדע בענין שהעתקתי למעלה בריש הדברים הא דאמר ר' נתן כל שאינו משגיח וכו' ולא אמר כל שאינו לומד. ברמיזה הורה על זה וצוה לנו שלא להסיר ההשגחה לסקל סיג וקמשונים. ושבח לה' כי טעיות הרבה שעלו בדפוסים העמדתי על מכונם ורוב פעמים נשתנה הענין מהיפך להיפך. גם בפי' הר"ב והתוי"ט במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו מוצא דבריהם. כתבתי איה איפה הם רואים וראויים לאומרן. ולפקדם ולזכרן. ופעמים הרבה. ימצא הקורא המלאכה מרובה. אשר באתי לברר הדברים בסוגיא ערוכה. להעלות ארוכה. ובמקום שיש בדק. דרשתי במו צדק. עד מקום שידי מגעת. בעזר החונן לאדם דעת:

ובזה אסיים. ותהלה לשוכן השמים. אשר עד כה זכני. וחלקי בתורתו חנני. ולאהבתי הקיצור שלא לבנות ההקדמה. על בלי מה. שאין לעולם בה צורך. אמרתי שלא להאריך. רק בדברים שיש בהן תועלת. ובגוף הענין פועלת. זה שמי וזה זכרי למטה. אשר נזכר למעלה בראש השיטה. נשלם ונסתיים. בשנת '**מ**'**צ**'**ו**'**ת** ה' ברה מאירת עינים:

סימני ראשי תיבות ונטריקון מן התורה

מד"ז מארי דודי זקני. **במשב**"**ג** במשנה שבגמרא. **רל**"**צ** ראשון לציון. **תכ**"**ש** תיקוני כלי שרת. **קמ**"**י** קשות מיושב. **יסל**"**מ** יש סדר למשנה. **כח**"**י** כנסת חכמי ישראל. **קש**"**ל** קטן שהגיע לחינוך. **מת**"**ר** מיני תרגימא. **הש**"**ב** הפלאה שבערכין. **קש**"**ה** קונטרס שטרי המאוחרין. [וכן קונט' **שה**"**ם**]. **ש**"**ש** שאילת שלום שחברתי בשנת **תקמו**"**ל** על פיסקא שדר"א ר"ת "שאלתות "דרב "אחאי. **ת**"**ת** תנא תוספאה:

וזה החלי. בסיועת צורי וגואלי. בשום עיני השגחה. על הקריאה ועל הפתיחה. אשר פתח בו מאר' דודי זקיני הגאון **התוס**' **יום טוב**. רב טב לעמיה מטיב. במה שכתב **בהקדמה** בזה"ל. **מלמד** שהראהו ולא אמר שמסר לו או שלמדו. מדברים הצחיים האלו מובן היטב סוגיא זו דמגלה י"ט. עם הסוגי' האמורה ברכות ה' (כמ"ש ברל"צ). ועי' נדרים לח. לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו וכו' מתיב רב חסדא וכו' אלא פילפולא בעלמא פרש"י להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ונהג בו טובת עין ונתנה לישראל וכן פי' הר"ן. וז"ל הרא"ש פילפולא בעלמא הבנה וחריפות וכו' כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בצורות האותיות ע"כ:

עוד שם שמצינו שסמך בשתי ידיו אע"פ שאפשר שלא נצטווה וכו'. מלת שאפשר טעות סופר (כמ"ש ברל"צ). ועי' עירובין נ"ב: רגלו אחת וכו' דכתיב אם תשיב משבת רגלך רגלך כתיב:

עוד שם בפתיחה בד"ה **וגם** בסדר המסכתות וכו' ואולי כי חשבו שזה שאמרו בפרק החולץ אין סדר למשנה וכו'. לא מצאתי מזה כלום ואדרבה בפ' החולץ דף מב: דאיתמר סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ע"ש. משמע דיש סדר למשנה ברם עניינא דאין סדר למשנה בב"ק ק"ב. ע"ז ז' ע"ש:

עוד שם כמו שהוכיחו תוס' בריש מסכת שבועות וכו'. והוא בשבועות ב': ד"ה מכדי תנא ממכות סליק אע"פ דקי"ל דבתרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם שרבי לא שנה תלמידיו המסכתות על הסדר אבל לאחר ששנאן סדרן על מכונן בהוייתן זו אחר זו ע"כ. ברם מהמוקדם הוי מצי התי"ט לאתויי תוס' ב"ק ק"ב ד"ה אין סל"מ דפעמים היה שונה שלא על הסדר וכו' אבל ודאי אח"כ סדרן רבי על הסדר וכו'.

ויותר מבואר בתוס' ב"מ ב' ד"ה שנים וכו' ואע"ג דבתרי מסכת' אסל"מ וכו' ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם לפי שרבי לא הי' לומד כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים אבל כשחברם על הסדר חברם וצריך בכל מסכת' טעם למה נשנית אחר שלפניה כדדייק בריש מסכת שבועות וכו' וכן בסוטה ע"כ: